

103424

Lagmann Solems anførsler om tidspunktet for krigstilstandens inntreden i forhold til Tyskland og om Norges senere rolle som krigførende har vært gjengitt i norsk presse som avgjørende bevis for riktigheten av hans påstand. På grunn av lagmannens stilling som leder av landssvikoppgjøret er dette selvfølgelig av største betydning for opinionens innstilling til oppgjørets hovedproblem - bl.a. fordi begrunnelsen for avvikende oppfatning ikke blir gjengitt i pressen.

Det er derfor av interesse å se nærmere på holdbarheten av lagmannens argumentasjon.

Krigstilstandens inntreden.

Lagmannen hevder at krigen begynte 9.april 1940, idet legasjonen i Berlin da henvennte seg til den svenske legasjon om overtagelse av representasjonen. Ennvidere henvises til at de kamphandlinger Hitler omtaler i forordning av 24/4.1940 - og som han sier fremkalte krigstilstanden - tok til allerede den 9.april.

Den norske legasjons henvendelse til den svenske kan imidlertid kun sees som en forberedelse til avreise. Legasjonens fortsatte forbliven i Berlin med tysk konsens viser tydelig at man har villet holde forhandlingsmulighetene åpne i håp om en ordning uten krig (jfr. Kohts uttalelse 9/4.40 til N.T.B.: "Vi får håpe at denne tilstand ikke vil vare altfor lenge.")

Forholdet må sees i lys av Stortingets oppdrag til Regjeringen 9/4.40 om å søke å komme til en ordning med tyskerne, jfr. "Den Norske Tragedien" av Harald K. Johansen s.66: "Regjeringen ønsket ikke å forstørra alle muligheter til en fredelig oppgørelse med tyskerne".

Med de "militære kamphandlinger" som omtales i Hitlers forordning av 24/4.40, siktedes sikkerlig ikke til det dengang allerede tilbake i tiden liggende pliktmessige nøytralitetsforsvar ved okkupasjonens innledning. Sådant forsvar er ifølge folkeretten (5.Haagerkonvensjon art.10) ikke krigshandling. Dette var derimot de britiske troppers innsats i Norge med den norske regjeringens konsens, hvilket også førte til bortvisning av den norske legasjon i Berlin 19/4.40.

Noe tidspunkt for krigstilstandens inntreden har den norske regjering som bekjent ikke offisielt angitt, og hadde heller ikke utstedt offisiell ordre om alminnelig mobilisering. Stortinget hadde heller ikke gitt Regjeringen mandat til krig - tvertom. Følgene av disse forhold har vært at det fra enkelte kompetente hold, bl.a. komm.kapt. Meyer og stortingsmann Ameln, endog hevdes at Norge overhodet ikke har vært krigførende. Det har kun verget sin nøytralitet, en oppfatning som har støtte bl.a. i den kjennsgjerning at de norske styrker den hele tid holdt seg til defensiven. - Angrepet ved Narvik var først og fremst en alliert aksjon, om enn med norsk deltakelse.

I Justisdepartementets sirkulære av 20/4.40 er imidlertid uttalt at Norge er i krig med Tyskland, men noen offisiell meddelelse herom til de nøytrale etater - som foreskrevet i 3. Haagerkonvensjon art.2, "Krigstilstanden skal uten opphold meddeles de nøytrale etater", ble ikke sendt. Forholdet var imidlertid karakterisert ved legasjonens avreise fra Berlin 19/4. Det er derfor naturlig, hvis det overhodet kan hevdes å ha vært krig, å se krigstilstanden som inntrådt først på dette tidspunkt. Det er også en kjennsgjerning at tyske tropper i den første tid hadde ordre til moderat maktanvendelse.

I "Den Norske Tragedien" s.153 er således anført herom bl.a.:

"Hele denne periode mellom den 11. og 19.april må karakteriseres som en overgangsperiode fra fred til krig" ----. Først etter den 19.april demonstrerte tyskerne sitt krigsapparats effektivitet og metoder, samt hva bombing fra luften virkelig er. De nye instruksjoner kom omtrent samtidig med at engelskmennene sattes inn i kampen.

Først på dette tidspunkt førtes det krig med Norge i dette ords moderne, militære betydning." Dette bekrefter riktigheten av det foran anførte.

Norges rolle etter 10/6.40.

- Lagmann Solem refererer et bruddstykke av Kongens og Regjeringens proklamasjon av 7/6.40 samt noen ord av general Ruges proklamasjon av samme dag og hevder at disse viser "klart og tydelig at krigstilstanden ikke var opphørt."

Hverken i Kongens eller i general Ruges proklamasjon finnes noen anførsel om fortsatt krigføring. Heller ikke i selve statsrådsvedtaket av 7/6.40 er anført noe herom. Tvertom står det at det er håpløst for Norge å fortsette krigen.

I den av lagmann Solem ikke refererte del av Kongens proklamasjon heter det bl.a.:

"Norges Konge og Regjering vil i denne kampens tid være de frie talsmenn for det norske folks nasjonale krav. De vil sålenge det er gjørlig, opprettholde det norske rikets selvstendige liv således at ingen av de rettigheter som tilkommer en fri stat, skal bli forspilt. Det vil være deres oppgave å verne om landets og folkets politiske rettsgrunnlag."

Det kommer her tydelig frem at oppgaven er forutsatt å være av politisk art, hvilket også er autorativt bekreftet fra annet hold, bl.a. av Hambro og Koht.

- Forholdet bekreftes indirekte dessuten av den kjennsgjøring at Kongens samlede følge ved avreisen fra England kun utgjorde ca. 70 personer, vesentlig sivile. Det kunde neppe planlegges noen statlig krigføring på dette grunnlag.

Det bidrag som kunde ytes, var handelsflåten virke i britisk tjeneste, (et forhold som daterte seg fra september 1939, altså allerede fra krigens begynnelse og et ledd i Norges nøytralitetspolitikk), - den ~~eneste~~ eneste "strid utenfor Norge" som var kjent i Norge og som proklamasjonene kan ha siktet til, ved siden av den moralske side av saken, viljen utholdenheten og besluttomheten til å gripe inn igjen, når anledning gaes. Handelsflåten kunde, selvom den ble utstyrt med forsvarsvåpen, ikke betraktes som del av "sjøvebningene". Denne omfattet kun den norske marine som ikke lenger var noen kampfaktorer. Angående handelsflåten bør forøvrig i denne forbindelse henvises til Fr. Castbergs bok: "Norge under okkupasjonen" s.138 ff.

Det har forøvrig ingen betydning hvordan de foran nevnte proklamasjoner oppfattes, idet de nødvendigvis må sees i lys av kapitulasjonsbetingelsene 3 dager senere. Etter denne avtale som ble sluttet med Kongens og Regjeringens konsens, rekvirerte den norske forsvarsledelse hurtigruteskipene til å frakte de demobiliserte soldater til deres hjemsteder i den tysk-okkuperte del av landet - ikke til England før-å-fertsette krigen.

Regjeringen forpliktet ved sin avreise de hjemmeværende til å innordne seg under okkupasjonsstyret. Den gjorde all krigsdeltakelse utenfor Norge til en frivillig sak.

Ved demobiliseringen ble forsvarsmakten satt på fredsfot. Den militære straffelovs 3.del, krigsartiklene, ble herved automatisk satt ut av kraft, jfr. lovens § 3, hvorefter artiklenes gyldighet faller sammen med mobiliseringens varighet. Det samme måtte da gjelde den borgerlige straffelovs § 86 m.fl., idet de militære og borgerlige herhen hørende rettsregler selvsagt må gjelde og opphøre samtidig. Den militære straffelov ble senere påny gjort gjeldende for nordmenn i utlandet, men kunde ifølge folkeretten ikke gjøres gjeldende for det okkuperte Norge. Det samme må gjelde for § 86 m.fl. i den.

borgerlige straffelov.

Anerkjennelse av nøytrale stater.

Lagmann Solem anfører: Kongen var anerkjent av de nøytrale stater og forbindelsen ---- ble opprettholdt av hans diplomatiske representanter.

Dette forhold gjelder imidlertid som bekjent ikke ubetinget. Sovjet-Unionen brøt således den diplomatiske forbindelse 8/5.41 med den begrunnelse at den norske sendemann ikke lenger representerte en suveren stat. Sverige godkjente ikke nyutnevne av personer ved legasjonen i Stockholm (f.eks. militærattache Smith-Kielland). Det er en offentlig hemmelighet at dette var uttrykk for at heller ikke legasjonen var anerkjent som sådan etter kapitulasjonen i juni 1940, og at man heller så dens avreise. Hvordan forholdet i så måte var i andre nøytrale land, foreligger ennå ikke opplyst. Det underordnede svenske gesandtskapspersonale forble visstnok i Oslo, men ved konsulære funksjoner. Hvorvidt andre nøytrale land dengang lot seg representere i London overfor den derværende norske regjering ved egne representanter, er ukjent, men neppe sannsynlig.

Angivelig norsk statlig krigføring.

Lagmann Solem anfører at norske sjøstridskrefter opererte langs Norges kyst. Han anfører imidlertid ikke nærmere hvilke operasjoner han her sikter til.

Der er fremdeles ikke fremlagt autentiske opplysninger om militære tiltak under norsk operativ ledelse. Norske flyvere tok ifølge fremkomne opplysninger først i 1943 del i militære operasjoner, men kun som ledd i britiske enheter og under britisk operativ ledelse.

Lagmann Solem hevder at "norske tropper" tok del i raids i Lofoten og mot Måløy (kompani Linge).

Denne påstand er ikke riktig. Handelsråd Thore Boye har 28/10.47 i Aftenposten bl.a. skrevet følgende herom: "De to strandhugg i Lofoten, det første i Svolvær, det siste i Reine, var rent britiske foretagender. Det samme gjelder raidet mot Måløy i julehelgen 1941." Dette var da også kjent på vedk. tidspunkt, jfr. Castberg "Norge under okkupasjonen" s.81. At tyskerne feilaktig trodde at Kongen hadde foranlediget den britiske aksjon, kan ikke forandre dennes britiske karakter og henvisning hertil -- er følgelig heller ikke tjenlig som bevis i en domsslutning, sådan som tilfelle for nylig var i en sak.

I Verdens Gang for 10/2.47 er om disse raids bl.a. anført: "Det er f.eks. et faktum at de store raidene i Lofoten og Måløy julen 1941, kom som et sjokk på de norske myndigheter i London. De hadde nemlig ikke den fjerneste anelse om at slike operasjoner var forberedt, og de visste ingenting om dem før det hele var skjedd. Det var noen få nordmenn med på disse krigshandlinger. De var tatt ut i all stillhet uten at noen av deres overordnede fikk vite hva de skulde brukes til. Disse begivenheter virket sikkert som en meget sterk oppfordring på den norske regjering til å ordne slik at den kunde få øve den nødvendige innflydelse på de eventuelle krigshandlinger som skulde foregå i Norge. Det gjaldt å skape en overordnet militær instans som var slik innrettet at den kunde vedlikeholde en stadig intim og tillitsfull kontakt med de britiske myndigheter. Dette var forutsetningen for gjenopprettelsen av Forsvarets Overkommando."

Herav må slutes at det altså tidligere ikke har vært noen militære operasjoner, krigshandlinger, som angikk Norge. Med uttrykket "eventuelle krigshandlinger" kan bare siktes til britiske fremtidige tiltak.

Det er således berettiget å spørre: Hvilke krigsoperasjoner er det som er foretatt i dette tidsrum av Norge som suveren stat, når ikke engang de ovenfor nevnte operasjoner i Norge var norske tiltak, og den norske regjering var ubekjent med hva den engelske militære ledelse planla og gjennomførte på norsk høyhetsområde?

Hva det okkupert Norge angår, ble det som bekjent av Administrasjonsrådet 9/8.40 truffet bestemmelse om at den norske forsvarsmakt skulde oppløses, senest fra 30/9 s.å., og krigsregulativet ble satt ut av kraft. Den 10/9 bestemtes at de deler av de militære arkiver som angikk den personelle mobilisering av den norske hær, på forlangende skulde fremlegges for de tyske militære myndigheter.

Man må vel ha lov til å spørre: Var dette bistand til fienden?

Tyskernes befestningsanlegg.

Lagmann Solem anfører likeledes tyskernes omfattende befestningsanlegg langs kysten som bevis for at London-regjeringen var krigførende. Påstanden er ytterst overraskende. Den er som argument en nødhjelp som illustrerer forholdet i motsatt retning av det som er tilsiktet.

Det kan vel ikke være tvilsomt at krigen med England var grunn nok til å anlegge befestningene. Tyskerne fryktet neppe norsk invasjon, og hva de på det tidspunkt befestningene ble reist, mente om Mil.org. som lagmann Solem i den forbindelse henviser til, kan han vel vanskelig vite noe bestemt om, men at det var en kampdyktig organisasjon, trodde de neppe.

Arrestasjoner av norske offiserer i august 1943.

Ennvidere anfører lagmann Solem aksjonen mot norske offiserer i august 1943 som bevis for krigstilstanden.

Arrestasjonen i 1943 skyldtes som bekjent norske offiserers brudd på æresord og må formodes å være hjemlet i tysk oppfatning av krigstilstand de jure overfor London-Regjeringen, en tilstand som vel kunde tenkes å bli krigstilstand "de facto" med gjenopptatt krigføring - omenn i begrenset målestokk - ved hjelp av flyktet befal. At denne krigstilstand de jure har vært oppfattet som en passiv tilstand, fremgår av den indignasjon formodningen om Kongens moralske delaktighet i de britiske raids fremkalte på tysk hold.

I "Norge under okkupasjonen" s.56 anfører professor Castberg i erklæring avgitt 4/9.40 til Stortingets presidentskap at den tyske regjering "synes overhodet ikke å ville betrakte forholdet som krig."

Lagmann Solems konklusjon på grunnlag av de foran refererte påstander er at det ikke kan være tvilsomt at Norge den hele tid fra 9/4.40 og til frigjøringen har vært i krig med Tyskland.

Av det foran anførte vil fremgå at denne påstand er basert på premisser som er uholdbare.

Det eneste som blir igjen av påstanden etter foranstående analyse, er Kongens mulige hensikt om gjenopptagelse av krigføringen når man engang i tiden fikk skapt det nødvendige militære grunnlag.

Fra annet juridisk hold er hevdet at pause i operasjonene ikke bringer krigen til opphør. Dette er utvilsomt også riktig under forutsetning av at krigsmakten står med gevær ved fot, klar til å gjenoppta krigføringen. Anførslen passer imidlertid ikke på forholdet når krigsmakten kapitulerer og oppløses etter stedfunnen demobilisering.

Terje Wold har i et intervju referert i Arbeiderbladet for 19/11.47 karakterisert okkupasjonstilstanden som "denne mellomtilstanden - krigen er slutt, men det er ikke sluttet fred."

Det er anført at tyske statsborgere hevder at deres forhold må bedømmes på grunnlag av påstått krigstilstand. At dette var et berettiget tysk syn sålenge stormaktskrigen pågikk, kan ikke benektes. Men i det okkuperte Norge hadde det ikke betydning overfor landets befolkning som holdt seg til folkeretten.

Den vesentligste vanskelighet ved å brygge til grunn for saksbehandlingen den synsmåte som ifølge kapitulasjonsdokumentet og en rekke andre viktige kjennsgjæringer bevislig er den rette, er det store antall dommer som allerede er avsagt på ufullstendig og tildels sviktende grunnlag. Men desto sterkere blir det herav følgende moralske krav på en revisjon av selve grunnlaget for det pågående rettsoppgjør, hvis dette ikke i stadig høyere grad skal ta form av en helt unødvendig proformaetikette. Det synes i så henseende betegnende nok at uker, ja måneder går for saker overhodet er berammet, ~~si~~ enn si, har vært oppe til behandling, er påstanden avgjort og opprettholdes i de fleste tilfeller uavkortet, selvom aktor under forhandlingene må frafalle en flerhet av de formulerte tiltalepunkter.

Angivelig konsekvens av påstanden om fredstilstand "de facto".

Lagmann Solem anfører at konsekvensen av den oppfatning som ligger til grunn for ovenstående, vilde være at enhver nordmann straffefritt kunde yte fienden bistand til å slå ned kamphandlinger med sikte på å frigjøre landet.

Denne følgeslutning savner logisk og faktisk grunnlag i den foreliggende oppfatning. Den lider av den uklarhet som er alminnelig i denne tid i retning av sammenblanding av forhold vedr. det okkuperte Norge og den ubesatte del av Norges rike (Svalbard m.v.) som representertes av Londonregjeringen, både stats- og folkerettslig sett.

Denne identifisering av forhold som er rettslig sett forskjellige, har hatt beklagelige konsekvenser. I strid med overkommandoens forhold ifølge kapitulasjonsavtale og med forskjellige av Administrasjonsrådets tiltak, gåes det ut fra at norske borgere har hatt plikt til å anse okkupanten som "fiende" også etter krigshandlingenes opphør. Dette er iflg. Haagerkonvensjonens art.45 objektivt uriktig, selvom det følelsesmessig kan være berettiget. Fra 10/6-40 var ordningen den at det okkuperte Norge vendte tilbake til sin nøytralitet - at okkupanten anerkjente dette og forble her til forsvar for sine interesser mot de angrep fra Vestmaktene som var rettet mot disse interesser overfor Norge og som Norge ikke kunde avverge.

Som kjent, er det heller ikke noen alminnelig lagmannsrett, man er stillet overfor, men en folkedomstol, selvom den bærer et annet navn, regelmessig sammensatt av de tiltaltes politiske motstandere. Det ubillige i dette forhold er kommet i relief ved den henstilling Den Internasjonale Kvinneliga i Geneve sendte regjeringen i en rekke av de land som idag er tilsluttet Østblokken. Det vil også for Norges vedkommende utvilsomt bli vanskelig å overbevise verden og etterverdenen om at en prosess mot de beseirede av deres politiske motstandere i egenskap av seierherrer, var rettferdig og upartisk. Den farligste av alle situasjoner synes oppstått, nå like som under prosessen mot Marcus Thrane, i hvilken dommerne har gitt etter for et politisk trykk og latt seg villedes til å felle ubillige og inhumane dommer.

I tilfelle av kamphandlinger med sikte på grigjering, vilde imidlertid situasjonen øyeblikkelig vært en ganske annen. Norge vilde trådt frem som krigførende på egen grunn. De fleste oppfatning av situasjonen vilde da selvsagt øyeblikkelig automatisk vært tilpasset dens nye karakter. Eventuelt vilde den militære straffelovs krigsartikler påny være trådt i kraft også for det okkuperte Norge

(jfr. Castbergs: "Norge under okkupasjonen" s.82) og parallelt hermed den borgerlige straffelovs § 86 m.fl.

Det tør i denne forbindelse være av interesse å se litt på de vitneutsagn som ifjor ble avgitt under bevisopptakelse i saken mot "statsråd" professor Skancke.

Generalmajor Roscher Nielsen der som kjent undertegnet kapitulasjonsavtalen, uttalte bl.a.:

"Våpentilstand forutsetter at stridskreftene bevares intakt med henblikk på kampens gjenopptakelse. Kapitulasjon er overgivelse og betegner kampens avslutning." Noen "stilltiende" oppfatning av kapitulasjonen som våpentilstand kan således ikke ha foreligget. Derimot var det sikkert faktisk våpentilstand de siste dager før kapitulasjonen.

Generalmajor Ruge uttalte bl.a. at Sverige hadde plikt til å opprettholde interneringen til krigens slutt. Hermed har generalen precisert sitt syn på tidspunktet for Krigens opphør i 1940. At han på foranledning av lagmannens bemerkning om at "saken hadde mange sider" deretter erklærte at han tok i seg uttalelsen igjen, kan ikke tillegges avgjørende vekt, og man spør seg med rett om hvorfor det var maktpåliggende å komme til et annet resultat enn det selvfølgelige.

Angående generalens forklaring forøvrig skal bemerkes at fortsatt krigføring ikke understrekes ved å gå i fangenskap, men ved å bevare friheten og ledelsen. Heller ikke understrekes fortsatt krig ved uten nødvendighet å avlevere våpen, ammunisjon, sprengstoff, transport og sambandsmidler m.m. i uskadt stand til fienden. Heller ikke ved å opparbeide flyplasser for ham, stille los, - sjømerke - og fyrvesenet til fiendens disposisjon og pålegge landets sivile myndigheter og private å avholde seg fra forbindelse med vennligsinnet utland. Og heller ikke ved å stille norske bataljoner over til fiendens disposisjon som grensevakt.

Betrakter man imidlertid krigføringen som avsluttet fra Norges side, blir kapitulasjonsbetingelsene forklarlige. Men selvom det bare var en hensikt tilstede om kampens gjenopptakelse, synes betingelsene både nasjonalt og strafferettslig sett uforsvarlige.

Av særlig interesse er generalens forklaring om at det opprinnelig var hensikten å sende en bataljon til England for å - markere at Kongen var i felt (av hensyn til grunnlovens §§ 11 og 41). Denne hensikt fra før 7/6.40 og således også før tidspunktet for kapitulasjonen, vilde i tilfelle den var blitt realisert, bare ha kunnet tjene til å markere at den angivelige krigføring i 1940/41 var en fiksjon. Men selv dette proforma-arrangement kom altså ikke i stand.

Generalmajor Ljungbergs vitneutsagn bekreftet hva ovenfor er anført om at krigføringen ikke var gjenopptatt ennå i februar 1942, da han fratrådte som forsvarsminister. Generalen bekreftet forøvrig, hva enhver yrkesmilitær vet, at varigheten av interneringen i Sverige ifølge Haagerkonvensjonens bestemmelser skulde falle sammen med krigens varighet.

Hvorvidt norsk statlig krigføring i det hele tatt ble gjenopptatt og i tilfelle når, gjenstår det ennå å bevise. Der er i det norske rettsoppgjør hittil ikke fremlagt noe konkret bevis herfor, hvormot vel for det motsatte forhold.

Kapitulasjonsavtalen av 10/6.40 må etter dette være avgjørende for Norges krigspolitiske stilling etter denne datum. Av de bestemmelser som i så henseende er av spesiell betydning fremgår at det ikke gjelder en lokal begrenset kapitulasjonsavtale mellom vedk. enhets (6.divisjons) sjef og hans motstander. Avtalen er sluttet mellom en representant for den norske overkommando som sto under ledelse av forsvarssjef og kommanderende general Ruge og den høyeste

tyske militære ledelse i Norge. Det er kjent at avtalen ble inn-
gått med fullmakt og konsens for den norske regjering, og at for-
bindelse med den tyske overkommando i Oslo ble søkt ad diploma-
tisk vei.

Det har vært anført at regjeringens hensikt bare var demobilisering.
Denne hensikt får imidlertid ingen betydning når det istedet ble
kapitulasjon. Også ved demobilisering opphører forøvrig krig-
føringen. I innstilling fremlagt i statsråd 7/6-40 er anført at
det er håpløst for Norge å fortsette krigen. Riksstyrets medansvar
for kapitulasjonen vil fremgå av statsrådsprotokollen av samme
dag.

Avtalen gjelder "de norske stridskrefter". Det er til tross her-
for hevdet at avtalen bare var lokal. Det er også fremholdt at
den bare var militær. Ingen av disse påstande støttes av formu-
leringen. Tvertom inneholder dokumentet i motsetning til alle
lokale kapitulasjonsavtaler - bestemmelser angående sivile forhold
gjeldende for hele landet. Uttrykket "de norske stridskrefter"
er heller ikke brukt i noen av de lokale kapitulasjonsavtaler.

Det er med andre ord en landsomfattende avtale, som gjelder både
for landets sivile myndigheter og privatpersoner (§ 5) samt for alle
grener av det norske forsvar. Den forplikter disse stridskrefter
og altså det samlede norske forsvar til ikke påny å gripe til våpen
mot Tyskland for krigens varighet.

Det skulde etter dette være klart at i og med den fullstendige,
betingelsesløse kapitulasjon var Norge som stat opphørt å være
krigførende fra 10/6-40.

Dette må også forutsettes å ha vært Regjeringens hensikt, idet den
i motsatt fall vilde ha sørget for overføring av overkommando,
tropper og materiel til England. Som tilfellet nå var, ble kapi-
tulasjonens foran nevnte karakter understaket ved at forsvarssjefen
gikk i tysk fangenskap. Det er senere hevdet at dette skulde under-
streke at krigen fortsatte. Man kan imidlertid med samme rett
hevde at fortsatt norsk krigføring i tilfelle måtte være tilkjenne-
gitt ved at forsvarssjefen holdt seg intakt og fulgte med til Eng-
land for å lede denne krigføring.

Man har ytterligere med full rett lov til å spørre hva bataljonen
i Finnmark, til tysk disposisjon som grensevern, skulde foreta i
forbindelse med den fortsatte krigføring, og om dette forhold ikke
i tilfelle rammes av den militære straffelovs § 80. Overgivelse -
uten kamp og de øvrige bestemmelser i avtalen - særlig §§ 5-8
vilde i tilfelle gått inn under den borgerlige strfl. § 86 og
således påføre både Overkommandoen og Regjeringen strafferettslig
ansvar hvis ikke krigføringen var å anse som avsluttet. Overgivelse
av overkommandoen med tropestyrker og materiel uten kamp vilde
dessuten gått inn under den militære straffelovs § 87. Ansvar
vilde i tilfelle være så meget alvorligere som tyskerne ved Narvik
på det tidspunkt var vanskeligere stillet enn nordmennene og ifølge
den erklæring selv vilde ha måttet overgi seg etter et par dagers
forløp, hvis ikke den norske ledelse var kommet dem i forkjøpet.

Ifølge 4. Haagerkonvensjon, art. 35, som er tiltrådt av Norge, skal
"avtaler om overgivelse overholdes samvittighetsfullt av begge parter".
Dette følger også av alminnelige rettsgrunnsetninger.

Norge hadde følgelig ikke adgang til å gjenoppta krigføringen,
medmindre det fikk et nytt rettsgrunnlag for overgang hertil.
Uten nytt rettsgrunnlag kunde det heller ikke slutte forbund av
fiendtlig karakter mot Tyskland.

Etter frigjøringen er opplyst at London-regjeringen sluttet en av-
tale med England om militært ordnede former for den frivillige
norske krigsdeltakelse.

Bortsett fra at det må settes et spørsmålstegn ved rettsgrunnlaget for denne avtale, når hensees til den konstitusjonelle side av saken, grunnlovens § 25 og kapitulasjonsavtalens pkt. 1, så er å bemerke at avtalen bekrefter og presiserer fortsatt britisk operativ ledelse og kommando.

Det er som kjent, falt høyesterettsdom for at norske offiserer ikke pliktet å søke å komme over til England. At det okkuperte Norge under enhver omstendighet sto utenfor London-regjeringens senere militære tiltak, er således fastslått for krigens varighet. Det fremgår også av 4. Haagerkonvensjon, artikkel 44 og 45: Ved den første blir den okkupertes rettsstilling som nøytral i forhold til motparten anerkjent og ved art. 45 i forhold til okkupanten selv.

I J.W. Brandts bok "Norges 3. krigsår" er s. 153 opplyst at mobilisering av nordmenn utenfor Norge ble iverksatt først i august 1942 etter forutgående bestemmelse om alminnelig verneplikt og gjenopprettelsen av norsk overkommando, som man ikke hadde hatt siden kapitulasjonen i 1940. De frivilliges deltakelse i engelske farvann, under engelsk overkommando og engelsk operativ ledelse varte således minst til dette tidspunkt og visstnok betydelig lenger, da norsk organisering og utdanning m.v. nødvendigvis må ha krevet atskillig tid.

Denne opplysning på uavhengig norsk hold i utlandet under krigen levner ingen tvil om at Londonregjeringen først i august 1942 skapte nødvendige forutsetninger for å gjenoppta krigføringen for Norge som stat bortsett fra spørsmålet om det rettslige grunnlag. Tidspunktet for gjenopptakelsen vil i tilfelle måtte fastlegges på grunnlag av autentiske opplysninger om militære tiltak etter anvisning av norsk overkommando og under norsk operativ ledelse og kommando.

Ifølge ovenstående skulde således Straffelovens § 86 overhode ikke kunde komme til anvendelse forsåvidt angår tiden mellom 10/6.40 med derpå følgende demobilisering, og august 1942 da mobilisering av nordmenn utenfor Norge ble beordret med tillegg av tiden til aktive militære operasjoner ble iverksatt, idet bistanden, ifølge professor Skeie, må være ytet fienden som motstander i krigen, foruten å være rettsstridig og forsettlig med hensyn til hele gjerningsinnholdet i § 86. Formell krigstilstand de jure er således ikke tilstrekkelig.

Til ytterligere bekreftelse av riktigheten av påstanden om at Norge som stat ikke var fortsatt krigførende etter 10/6.40 kan anføres:

1.) I en tale 22/6.40 gjengitt i "Den Norska Tragedin" p. 184, ga stortingspresident Hambro uttrykk for at Regjeringens oppgaver ikke lenger var av militær art, en betydningsfull uttalelse fordi den kom fra stortingspresidenten og fullmaktens forslagstiller.

I samsvar hermed er ennvidere i boken anført bl.a. at partene (en aktivistisk og en pacifistisk fløy) kom til følgende kompromis: Regjeringen skulde forlate landet og fra England vareta landets interesser, men krigen skulde opphøre. Regjeringen skulde gå over fra å være krigførende til å bli ikke krigførende på Englands side.--- Følgen var at Hærens Overkommando overga seg sammen med troppene.

Utenriksminister Koht bekrefter samme forhold i sin bok "Norge Neutralt - Tysklands Overfall".

2.) Norske offiserer i Finland og Sverige fikk på forespørsel gjennom legasjonen i Stockholm anvisning på å vende tilbake til Norge. Nordmenn som var etablert i Finland (ca. 300) og de norske styrker som var internert i Sverige (5-6000) ble med Regjeringens samtykke sendt tilbake til Norge. Ifølge 4. Haagerkonvensjons bilag, Reglement angående landkrigens lover og sedvaner art. 20 kan sådan tilbakevenden fra internering i nøytralt utland først finne sted ved krigens opphør.

Etter denne tilbakevenden satte Administrasjonsrådet i Oslo krigsregulativet ut av kraft.

3.) I mars 1941 erklærte Stortingspresident Hambro i en tale i Stockholm at det ikke forelå noen norsk mobilisering (ifølge major Åsnes i "Vår Tid" for desember 1945 s.41). I samme artikkel opplyste "Nasjonen" at Regjeringen ikke ønsket å bygge opp noen hær i Storbritannia. Disse opplysninger er bekreftet av professor Worm-Müller i en tale i Trondheim 9/10.46 "Regjeringen visste ikke hva den skulde gjøre med de nordmenn som kom over til England. I 1941-42 kom de for å slåss. Det fikk de ikke. I 1943-44 kom de for å få stillinger", ifølge Aftenpostens ref. 10/10-46.

Den Norske frivillige avdeling i Skotland kom ikke opp i mere enn en bataljons styrke. I Hauges bok "Norsk Jord, skotsk himmel" er forøvrig anført at avdelingen hadde flere selvmordere enn falne.

4.) Tyskland friga i 1940 800.000 tons norsk tonnasje som det i henhold til gjengjeldende forordning kunde tatt som prise og unnlot i 1941 å ta kaprede oljelaster som prise under henvisning til at det rådet de facto fredstilstand mellom Norge og Tyskland (jfr. Qusilingsaken s.580.).

Sverige tillot transit av samme grunn, jfr. Per Albin Hanssons bok "Hemninger och Hollning".

5.) Tyskland anerkjente prinsipielt Norges selvstendighet. Norge ble derfor også part i en postkonvensjon med Tyskland våren 1942 og i en tilsvarende intereupeisk høsten samme år. Dessuten i *andre* 1942 medlem av en internasjonal presseunion som *enda* okkuperte land (f.eks. Frankrike og Nederland) ble nektet opptakelse i. Under drøftelsene ble Norges opptagelse bl.a. begrunnet med at Norge hadde fått Tysklands tilsagn om hel rømning av landet ved krigens slutt.

6.) Flere kompetente jurister har hevdet at krigen var å anse som opphørt for Norges vedkommende 10/6-40. Av særlig interesse er at høyesterettsadvokat H. Holthe, folkerettsekspert i Stortingets Utenrikskomite, har understreket dette faktum og samtidig fremholdt at London-regjeringen ikke hadde noe mandat eller noen lovlig rett til å la nøytralitetsforsvaret etterfølges av deltaking i Verdenskrigen. Dette spørsmål hadde ikke vært forelagt folket i valg eller de lovlig valgte representanter (Dagsposten 6/8-40).

Ved bedømmelsen av spørsmålet kan det likeledes være rettleidende å minnes hva Regjeringens folkerettslige konsulent, professor Frede Castberg, fremholder i sin Folkerett (s.195-96):

"Krig kan opphøre ved at den (krigen) rent praktisk løper ut, idet fiendtlighetene innstilles. At der da ikke blir sluttet en fredstraktat, kan ikke medføre at krigstilstanden ansees å vedvare, uansett den faktiske situasjon".

Under en sådan tilstand av fred var Norge etterat krigen var avblåst den 9/6.40, og det ble dermed en rett og en oppgave for borgerne å gjennomføre det fredelige samarbeide med okkupanten, hvilket skulde sikre oss mot at okkupasjonen gikk over til anneksjon, militærdiktatur eller protektorat.

Dr. Hermann Harris Åll, der som bekjent etter Versailles-freden var medlem av den dengang nedsatte nøytrale kommisjon til undersøkelse av krigsskyldspørsmålet ("Neutral Committees and Scholars on the Warguilt"), anførte i sin tid om situasjonen i Norge bl.a.: "Med okkupasjon inntreer faktisk fredstilstand mellom okkupant og okkupert, og det selvom fredsslutningen ikke er bekreftet i ord" - en anførsel som støttet seg til Landkriksreglementets art.43 og folkerettslærdes fortolkning av denne artikkel.

7.) Utenriksminister Lange uttalte på fredskonferansen i Paris at Norge ikke hadde erklært Italia krig av den grunn at landet allerede var okkupert av tyskerne og det norske Storting derfor ikke i funksjon (Verdens Gang 11/9.46). Stortinget er som kjent det eneste organ som i Norge kan erklære krig. Det er i denne forbindelse (10)

Det er i denne forbindelse også av interesse å minnes Stortingets oppdrag til Regjeringen om å søke å komme til en ordning med tyskerne (Stortingsdokument 1/1945).

Utenriksministeren har imidlertid her indirekte innrømmet riktigheten av høyesterettsadvokat Holthes anførsel om at Londonregjeringen ikke hadde konstitusjonell adgang til å trekke Norge inn i krigen utenfor Norge.

8.) England har ikke ansett Norge som krigførende. Den britiske representant på fredskonferansen i Paris erklærte således ifølge Aftenposten at Norge ikke hadde vært krigførende. Det hadde kun bidratt med en handelsflåte. Han siktet her til den ovenfor nevnte ordning som var truffet allerede i september 1939, altså før okkupasjonen, og handelsfartøyer inngår som kjent ikke i Krigsmakten som organer for krigføring, selvom de bevæpnes til selvfor-svar.

I linje med ovenstående uttalte Bevin under debat i Forende Nasjoner 4/2.46: "Man bør huske at Hellas var det eneste land utenfor det britiske Imperium som kjempet på vår side fra 1940 til 1941 (Verdens Gang 5/2.46. Overensstemmende hermed har da også den britiske ambassadør Collier på Englands vegne i 1946 takket offisielt for den frivillige norske krigsdeltakelse. Referat fantes offentliggjort i samtlige norske aviser. Noe dementi er senere ikke fremkommet i pressen, og man må vel ha lov til å si at det vilde vært en taktløshet som den offisielle takk for Norges krigsdeltakelse som stat var glemt, ifall den hadde eksistert.

I samsvar med den her nevnte synsmåte krever også England fremdeles leieavgift for tyske etablissementer i Norge og har i stor utstrekning ødelagt tyske anlegg og tysk krigsmateriel her i landet.

9.) Det dengang nøytrale Sovjet-Samvelde avbrøt på sin side den diplomatiske forbindelse med Londonregjeringen 8/5-41 under henvisning til at den ikke lenger var suveren. I den nærmest etterfølgende tid var Sovjet-Russland således ikke Norges allierte og ble det heller ikke siden. Om og når den diplomatiske forbindelse ble gjenopprettet, hadde man i Norge ikke oversikt over.

Molotov har da også under fredskonferansen i Paris i likhet med sin britiske kollega, hevdet at Norge ikke hadde deltatt som krigførende, (Dagbladet 20/5.46) en uttalelse som fremdeles står uimotsagt. Det tør i denne forbindelse likeledes være av interesse å minne om at London-Regjeringens nyutnevnte konsul i Berlin, Kurt Vik, tross sine papirer gjennom den svenske legasjon, ved russernes ankomst ble arrestert i mai 1945 og ført til Krasnagorsk hvor han satt i leir 21 c inntil han ble løslatt, i september måned s.å.

10.) Overensstemmende med det foran anførte var der som tidligere nevnt i Regjeringens proklamasjon av 9/6.40, "ingen antydning om fortsatt krigføring."

Heller ikke general Ruges epilog nevner noe om fortsatt statlig krigføring, kun at nordmenn - altså frivillige - deltar på andre fronter.

Det er således ikke tvilsomt at det dengang var regjeringens oppfatning at deres fremtidige oppgaver nærmest bestod i å avvente seiren og forøvrig delta som ikke-krigførende part i slaget om Atlanterhavet og på det åndelige plan. Det heter sluttelig herom i "Den Norska Tragedien" s.187: "Stämningen i Nord-Norge under denna sista fas och de personliga motiv som också spelade in vid regjeringens sista avgjörande, skall vi icke gå närmare in på. Efter kriget och alla nederlagen var det hopplösheter och inte viljan till fortsatt kamp som var den förhärskande. Det var icke stridsmod utan flykt och förtvivlan som präglade de tretton sista fartyg som lade ut från Tromsø hamn med endast frivilliga ombord."

Det er høyst uklart ut fra hvilke forutsetninger man under rettsoppgjøret øyensynlig krever at legmenn i juridisk henseende skulde ha et annet og riktigere syn på de heromhandlede stats- og folkerettslige spørsmål enn de ovenfor nevnte juridiske fagmenn, og meget synes å tyde på at de pågående rettsforhandlinger er en helt unødvendig proformaetikette. Dommernes egen reaksjon overfor de retningslinjer de ved straffeutmålingen er tvunget til å følge, er i så henseende illustrerende nok.

Siden "Den Norske Tragedien" ovenfor er citert på et par steder, skal her tilføyes at dens forfatter er et mangeårig medlem av den norske fagforeningsbevegelse og i 1940 deltok som reserveoffiser i krigen mot tyskerne inntil sammenbruddet i Nord-Norge. Senere sluttet han seg til de norske stridskrefter i England. Hans fremstilling kan derfor ikke mistenkes for på noen måte å være tendensiøs, enn si rettet mot nasjonale norske interesser.